

Dubel K. 1990. *Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”*. Mater. i Stud. Opolskie 68.

Schube T. 1903. *Die Verbreitung der Gefässpflanzen in Schlesiens*. Breslau.

Sendek A., Rostański K., Bernacki L. 1992. *Matteucia struthiopteris (L.) Tod. w Alnetum incanae Aich. et Siegr. 1930 na Pogórzu Śląskim*. OTPN, Zesz. Przyr. 28.

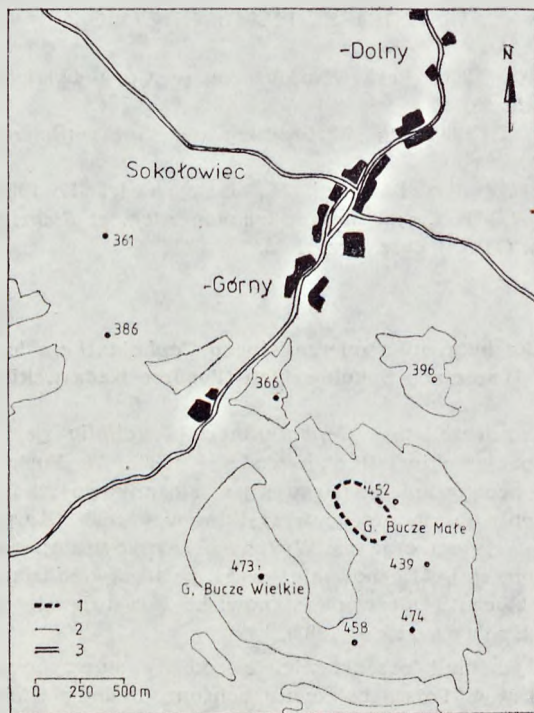
Stanowisko buławnika mieczolistnego *Cephalanthera longifolia* na Wzgórzach Sokołowskich (Pogórze Kaczawskie)

Buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia* jest gatunkiem euro-zachodnioazjatyckim (Rothmaler 1986). W Polsce osiąga on częściową północną granicę zasięgu i jest stosunkowo rzadki. Jego stanowiska koncentrują się przede wszystkim w górach (Karpaty i Sudety) i na ich przedpolu oraz na Wyżynach (Krakowskiej, Śląskiej, Kielecko-Sandomierskiej, Miechowskiej wraz z Niecką Nidziańską, Lubelskiej i na Roztoczu). Oderwane stanowiska znajdują się na Pobrzeżu Kaszubskim (Szlachetko 1987).

Podobnie jak inni przedstawiciele rodziny storczykowatych buławnik objęty jest w Polsce całkowitą ochroną. Jednak wiele stanowisk tego gatunku uległo zanikowi w wyniku bezpośredniego niszczenia przez człowieka — zrywanie dużych, dekoracyjnych kwiatów; oraz wskutek niszczenia jego naturalnych siedlisk — wycinanie i zmiany struktury naturalnych lasów liściastych (Michalik 1979). Z tego względu został zamieszczony przez Zarzyckiego i Szelęga (1992) na najnowszej liście rzadkich i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych w Polsce (w kategorii V).

Buławnik mieczolistny rośnie na siedliskach suchych w lasach i w zaroślach. Jest gatunkiem charakterystycznym ciepłolubnych buczyn storczykowych (zespół *Carici-Fagetum*) oraz zbiorowisk rzędu *Quercetalia pubescentis*, obejmującego ciepłolubne dąbrowy.

Z obszaru Pogórza Kaczawskiego do tej pory podano w literaturze 10 stanowisk buławnika (Limpricht 1944, Marczonek 1990). W trakcie badań roślinności naczyniowej Pogórza Kaczawskiego prowadzonych przez autora odkryto dalsze 11 stanowisk (Kwiatkowski rkps). Do szczególnie cennych należy stanowisko w obrębie Wzgórz Sokołowskich, w środkowej części Pogórza, gdzie populacja buławnika liczy ponad 300 egzemplarzy, w tym około 70% okazów kwitnących. Znajduje się ono na południowo-zachodnich, stromych (35°) stokach Góry Bucze Małe (440 m n.p.m. — ryc. 1).

Ryc. 1. Stanowisko buławnika mieczolistnego na Wzgórzach Sokołowskich: 1 — granica stanowiska, 2 — granica lasów, 3 — drogi. — Locality of *Caphalanthera longifolia* in the Sokołowskie Hills: 1 — the border of the locality, 2 — borders of forests, 3 — roads

Stoki te są zajęte przez zbiorowisko leśne należące do podgórskiej acidofilnej dąbrowy *Luzulo-Quercetum petraeae*. Dobrze rozwiniętą warstwę drzew (średnie zwarcie 80%) buduje głównie dąb bezszypułkowy *Quercus petraea* ze stałą domieszką brzozy brodawkowatej *Betula pendula*, buka zwyczajnego *Fagus sylvatica*, świerka pospolitego *Picea abies* ssp. *abies* i sporadycznym udziałem javoru *Acer pseudoplatanus* i klonu zwyczajnego *A. platanoides*. Słabo wykształcona warstwa krzewów (od 5 do 30% zwarcia) utworzona jest przez podrost drzew oraz jarzębinę *Sorbus aucuparia*, leszczynę *Corylus avellana*, kruszynę pospolitą *Frangula alnus*. W bogatym florystycznie runie dominują: kosmatka gajowa *Luzula luzuloides*, borówka czarna *Vaccinium myrtillus*, pszeniec zwyczajny *Melampyrum pratense*, konwalia majowa *Convallaria maialis*, jastrzębiec gładki *Hieracium laevi-*

gatum oraz rośliny ciepłolubne wyróżniające rzadki w skali Polski podzespół *Luzulo-Quercetum petraeae genistetosum*. Należą do nich między innymi: janowiec barwierski *Genista tinctoria*, janowiec cier-nisty *G. germanica*, naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*, ko-koryczka wonna *Polygonatum odoratum*, lepnica zwisła *Silene nutans*, dziurawiec zwyczajny *Hypericum perforatum*, dzwonek brzoskwiniolistny *Campanula persicifolia*, groszek czerniejący *Lathyrus niger*, czyścica storzyszek *Clinopodium vulgare*, jastrzębiec sabaudzki *Hieracium sabaudum*, kłosownica pierzasta *Brachypodium pinnatum*.

Oprócz buławnika mieczolistnego na uwagę zasługuje fakt występowania także innych storczyków: podkolana białego *Platanthera bifolia* i gnieźnika leśnego *Neottia nidus-avis* oraz gatunków chronionych: kruszyny pospolitej, konwalii majowej, naparstnicy zwyczajnej, marzanki wonnej *Galium odoratum*, wawrzynka wilczełyko *Daphne mezereum*, kopytnika pospolitego *Asarum europaeum*.

Ze względu na liczne występowanie kwitającego buławnika i innych roślin chronionych należałoby rozpatrzyć możliwości prawnego zabezpieczenia tego stanowiska.

Paweł Kwiatkowski

PIŚMIENNICTWO

Limpricht W. 1944. *Kalkpflanzen des Bober-Katzbachgebirges und seiner Vorlagen*. Englers Bot. Jahrb. 73 (4): 375—417.

Marczonek A. 1990. *Environmental variability of Caphalanthera longifolia (L.) Fritsch in Lower Silesia*. W: *Proceedings of the Symposium Biology and Ecology of European Orchids*. Acta Univ. Wratislaviensis 1055: 161—171.

Michalik S. 1979. *Zagadnienia ochrony zagrożonych gatunków roślin w Polsce*. Ochr. Przyr. 42: 11—28.

Rothmaler W. 1986. *Exkursionsflora für die Gebiete der DDR und BRD*. Kritischer Band, Volk und Wissen Volkseigener Verlag, Berlin.

Szlachetko D. L. 1987 (1988). *Storczykowate Orchidaceae we wschodniej części Pobrzeża Kaszubskiego*. Zesz. Nauk. Wydz. Biol., Geogr. i Ocean. Uniw. Gdańsk. 8: 99—134.

Zarzycki K., Szelaąg Z. 1992. *Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.), 87—98, PAN Wyd. IB im. W. Szafera, Kraków.